

ПРОТИПРАВНІСТЬ ЯК ОЗНАКА ЗЛОЧИНУ

Теорія кримінального права постійно намагається відшукати ознаки або елементи злочину, за якими можна було б відрізнити його від інших правопорушень, забуваючи про історичну мінливість меж злочинного.

Загальною ознакою для всіх правопорушень є суспільна небезпека. Об'єктивне розмежування за характером та ступенем суспільної небезпеки на даному етапі розвитку кримінально-правової науки суб'єктивно.

Наявність або відсутність у діянні особи ознаки суспільної небезпеки є для законодавця основним при прийнятті рішення про криміналізацію чи декриміналізацію, а так само при формуванні норм кримінального закону.

На думку М.І. Ковальова, визнання діяння протиправним являє собою офіційне визнання державою суспільної небезпеки відповідного вчинку. Заборона ж його кримінальним законом – це визнання значного обсягу його суспільної небезпеки.

Похідною від об'єктивної суспільної небезпеки є суб'єктивна оцінка законодавцем суспільної небезпеки діяння, тобто її юридичне вираження, так звана протиправність. Протиправність виникає не на порожньому місці, а на основі визнання того чи іншого характеру поведінки суспільно небезпечним.

Л.Н. Кривоченко слушно зазначає, що роль законодавця полягає в тому, щоб виявити, правильно відобразити і закріпити в нормі права цю об'єктивну властивість суспільної небезпеки. Держава лише оцінює значимість суспільної небезпеки з метою криміналізації або декриміналізації.

Кримінальна протиправність не механічно відображає суспільну небезпеку діяння. Так, П.С. Дагель зазначає, що підставами для визнання діяння кримінально-протиправним є: 1) суспільна небезпечність діяння – основний критерій кримінальної протиправності; 2) стан і динаміка негативних явищ даного роду; 3) доцільність переслідування діяння саме кримінально-правовими засобами.

Значення ознаки поширеності розрізняється залежно від характеру і ступеня суспільної небезпеки. Так, встановлення кримінальної відповідальності за тяжкі та особливо тяжкі злочини не може залежати від їх розповсюдженості. Так, є злочини, які майже взагалі не вчиняються, але відповідальність за них існує і буде існувати. Проте питання про декриміналізацію злочинів невеликої тяжкості, що рідко вчиняються, доцільно ставити.

Окремої уваги потребує питання доцільності створення спеціальних норм через розповсюдження певних явищ. Розбіжність між суспільною небезпечністю і кримінальної протиправністю можуть бути і внаслідок відставання законодавства від вимог життя.

Суспільна небезпека – це соціальне явище, а легалізувати (формалізувати) це явище це функція держави. Важлива функція, оскільки наявність суспільної небезпеки при відсутності протиправності взагалі виключає злочин. Хоча так було не завжди. На відміну від суспільної небезпеки, ознака кримінальної протиправності в радянський час не відразу була включена у загальне поняття злочину. Причина полягала в необхідності мати в КК УРСР 1922 р. норму про аналогію.

Суспільна небезпека являє собою інтегроване поняття, яке визначається в кожній історичній епосі згідно з моральним, релігійним, соціально-економічним розвитком суспільства [1].

Наявність протиправності при відсутності суспільної небезпеки також виключає можливість визнання злочинним того чи іншого діяння. Так, відповідно до ч. 1 ст. 2 КК України, підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння. Відповідно до ст. 11 КК України, злочином є суспільно небезпечне діяння. Не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого КК, але через малозначність не становить суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі.

Проте, на наш погляд, діяння, передбачені кримінальним законом, не можуть розглядатися як незлочинні. Закон визначає, які діяння визнаються злочинами, тобто, якщо діяння визначено законодавцем як злочинне, то воно не може не бути суспільно небезпечним. Так, А.П. Козлов слушно зазначає, якщо якийсь розмір шкоди введено в структуру виду злочину, то це означає суспільну небезпеку цього розміру шкоди. При бажанні, законодавець завжди може декриміналізувати такий розмір шкоди. Необхідно підтримати зауваження вченого щодо доцільності існування у кримінальному законі малозначного діяння при наявності маси видів звільнення від кримінальної відповідальності і покарання.

Суспільна небезпека це обставина об'єктивного характеру, а протиправність – суб'єктивного, але на сьогоднішній день ступінь суспільної небезпеки суб'єктивне, умоглядне явище. Протиправність це не причина розмежування правопорушень на види, а його наслідок, результат роботи законодавця. Отже, протиправність та суспільна небезпека співвідносяться як форма і зміст.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Філей Ю.В. Соціальна сутність суспільної небезпеки / Кримінальне право: традиції та новації : міжн. наук.-практ. конф., м. Полтава, 9–10 липня 2015 р. Полтава, ПЮІ, 2015. С. 99.